

DE JUDISKA HÖGTIDERNA, DEL 5

Purim

Purimfesten är gammal, men sättet att klä ut sig kan vara moderna. Från Purim 2017 i den messianska församlingen Beit Eliahu, Haifa.

I förra numret av Shalom skrev Paul Widen om purimhögtiden och om hur den kan tolkas som en inlaga i en mångtusenårig debatt om hur judar ska förhålla sig till politisk makt. I detta nummer fortsätter Andreas Johansson sin artikelserie om de judiska högtiderna som också handlar om Purimfesten, en artikel som blir ett komplement till den tidigare artikeln.

Purimfesten har fått sitt namn efter ett ord på akkadiska, *pur*, som betyder ”lott”, eftersom Haman, judarnas fiende, kastade lott om vilket datum han skulle attackera judarna i det stora persiska riket, och kom fram till den 13:e Adar. (Est 3:7) *Därför kallades dessa dagar purim efter ordet pur.* (Est 9:26)

Esters bok utan Guds namn

Esters bok berättar om de händelser som purimfesten firas till minne av. Esters bok är speciell på det viset att den inte nämner Guds namn, men bara antyder en högre makt då Mordokaj uppmanar drottning Ester att göra ett försök att rädda sitt folk. Mordokaj säger till Ester: *För om du tiger denna gång kommer hjälp och befrielse till judarna från annat håll,¹ men du och din fars hus kommer att gå under.* (Est 4:14a)

Ester och Mordokaj bodde i Susa, öster om Babel, där också kung Ahasveros² bodde, han som härskade 485-

465 f. Kr. Ester och Mordokaj var kusiner, av Benjamins stam. Därtill var Mordokaj fosterfar åt Ester, eftersom hon var föräldralös.

Långt ifrån alla judar återvände till Israels land efter att de hade förts bort till den babyloniska exilen. Många stannade i diasporan. Mycket tyder på att Mordokaj och Ester var det man i dag kallar för assimilerade judar. Omgivningen lade inte omedelbart märke till från vilket folk de var och de hade inte heller hebreiska namn, utan namnen påminner om babyloniska avgudar: *Mordokaj* liknar det babyloniska gudanamnet Marduk medan *Ester* liknar det babyloniska gudinnenamnet Ishtar (Astarte). Mordokaj hade dock en gräns: Han böjde sig inte för människor, inte ens för Haman, han som kung Ahasveros hade upphöjt över alla furstar (Est 3:1-6). En sådan ”egenrådighet” och ”avsaknad av anpassning” kunde inte Haman finna sig i. Hamans ilska gick då ut över inte bara Mordokaj, men också hela hans folk.

Assimilering – ingen lösning

Assimilering har aldrig varit en lösning på judehatet – eller med ett modernt uttryck: antisemitism. Detta av två skäl:

- Det ena är att hur mycket Israels folk än försöker ”gå under radarn” i den ena eller andra diasporan, så kan man inte uttala ordet *Israel* utan att också nämna Guds namn *El*.³ Man kan inte heller säga ordet *jude* utan att man också säger att man tackar HERREN.⁴ Förr eller senare visar det sig att den Gud har utkorat, den har Gud utkorat (Rom 11:28-29), även då folket har försökt att ”gå under radarn”.
- Det andra skälet är att den omgivning som inte vill acceptera att Gud har utvalt och kallat ett specifikt folk till ett speciellt uppdrag, inte heller kommer ge sig förrän assimileringen har övergått i förintelse.

Därför säger Haman till kung Ahasveros: *Det finns ett folk som bor utspritt och skingrat bland de andra folkerna i ditt rikets alla provinser. Deras lagar är olika alla andra folks lagar, och de följer inte kungens lagar. Det är inte värdigt kungen att låta dem hållas. Om kungen samtycker bör en skrivelse utfärdas att de ska förgöras. Då ska jag åt tjänstemännen väga upp tiotusen talenter silver att läggas i kungens skattkammare.* (Est 3:8-9) Kungen ger Haman fria händer att göra som han vill med det judiska folket. Ett folkslag som tror att de är något speciellt kan vara svåra att relatera till – det tyckte åtminstone Haman och kung Ahasveros.

Något liknande hände i det kommunistiska Sovjetunionen. Väldigt många av judarna assimilerades i så stor omfattning att många judiska barn växte upp och levde som ateister utan att veta vad en jude var. Ändå blev många judiska barn mobbade, just för att de var judar. Alltså: När föräldrarna inte berättade för sina barn att de var en judisk familj, så sörjde omgivningen för att göra det, om än inte på ett särskilt konstruktivt sätt.

Gud står fast vid sitt löfte

På grund av Esters hjältemod, och vi måste också säga, Guds finger i historien, räddades det judiska folket. De fick tillåtelse av kungen att försvara sig, men även att hämnas, något de också gjorde. (Est 9:5,12-14) I staden Susa fick judarna dessutom en extra dag att hämnas på, den 14:e Adar.

Detta är bakgrunden till att de judar som bor i städer, utan ringmur, firar och skickar gåvor till varandra den 14:e Adar, medan de som bor i städer med ringmur, som till exempel Jerusalem, har sin festdag dagen efter, den 15:e Adar.

Purim handlar om att Gud står fast vid sitt löfte till Abram (1 Mos 12:1-3). Fylls man av ett sådant hat mot Guds folk som Haman, så kan det inte fungera i läng-

den, eftersom Guds plan vinner till slut. Messias skulle födas i det judiska folket. Därför skulle det bestå och fortfarande har Gud mer som han tänker genomföra: *Och om deras [det judiska folkets] fall innebar rikedom för världen och deras fåtalighet rikedom för hedningarna, hur mycket mer ska då inte deras fulla antal bli det?* (Rom 11:12)

Purim i det moderna Israel

Purim, såsom den firas i det moderna Israel, är en uppsluppen fest med både galghumor och en sorts avreagering. När Esters bok läses ska alla ropa högt och bua varje gång Hamans namn nämns – så också i messianska församlingar. Inte så få ortodoxa judar, som annars inte dricker för mycket alkohol, dricker så mycket alkohol att de inte längre kan skilja mellan ”Välsignad vare Mordokaj” och ”Förbannad vare Haman”. Folk ska vara glada och man skickar gåvor till sina vänner. Skolbarnen tar med sig gåvopaket till skolan sista dagen innan purimlovet börjar.

En annan purimtradition är att klä ut sig. Som i alla former av folklighet växer en del traditioner till det oigenkännliga. Hela den sista veckan innan purimlovet börjar klär israeliska skolbarn ut sig enligt olika teman som djur, idrottsutövare, sagofigur och så vidare. Då befinner vi oss antagligen ganska långt från vad som hände med Ester och Mordokaj. För övrigt är det ganska slående att det judiska Purim och den kristna karnevalen väldigt ofta infaller vid samma tid, och det är ingen långsökt gissning att man i medeltidens Europa sade: ”Ska de klä ut sig och ha det roligt, så kan vi göra detsamma i vår religion, bara att vi kallar festen för något annat”. Vem som var först ute med att klä ut sig vet jag inte.

I den messianska församling vår familj tillhörde i Haifa var det ganska speciellt att komma på gudstjänst när det skulle firas Purim, för de flesta kom utklädda och en del var extremt kreativa i sina kostymer. Det uppslupna och gravallvaret går hand i hand också under purimfesten. Alla judiska högtider kan egentligen sammanfattas så här:

1. de försökte döda oss
2. de klarade det inte
3. det får vi fira med god mat

Bakom alla historiens händelser ligger Guds hand. Inte så att Gud etiskt försvarar det som är moraliskt klandervärdigt, antingen det nu är judar eller icke-judar som begår handlingarna, men Guds hand styr så att Guds vittnesbörd i världen inte ska tystna, utan tvärtom segra och bli till välsignelse.

Andreas Johansson
Ersättare i styrelsen

¹ Min kursivering.

² אַחַשְׁוֵרֶשׁ Achashverosh är hans namn på hebreiska. På persiska heter han Kshayarshan, medan en del bibelöversättningar använder hans grekiska namn: Xerxes.

³ 1 Mos 32:28; , יִשְׂרָאֵל dvs Yisra'el betyder just ”Han strider med Gud”.

⁴ 1 Mos 29:35; , יְהוָה dvs Ye-hoda betyder just ”HERREN-tack”.